

מלחמת עזה 2023, והמלחמה שאחריה

ערן אורטל

עיונים בביטחון המזרח התיכון מס' 204

אוניברסיטת בר-אילן
עיונים בביטחון המזרח התיכון מס' 204

מלחמת עזה 2023, והמלחמה שאחריה

ערן אורטל

מלחמת עזה 2023, והמלחמה שאחריה

The War of October 7 – and the One to Follow

Eran Ortal

מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים (בס"א)
אוניברסיטת בר-אילן
רמת גן 5290002
טל' 03-5318959
besa.center@biu.ac.il

ISSN 0793-1042

פברואר 2024

© כל הזכויות שמורות
תמונת שער: דובר צה"ל

מרכז בגין-סאדאת (בס"א) למחקרים אסטרטגיים

מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים (מרכז בס"א) עורך מחקרים מכווני מדיניות בנושאים אסטרטגיים - במיוחד בנושאים הקשורים לביטחון הלאומי של ישראל ולמדיניות החוץ שלה - ובסוגיות אזוריות במזרח התיכון.

פרסומיו של מרכז בס"א מכוונים אל מקבלי ההחלטות הישראלים הבכירים במערכת הפוליטית, במסד הביטחוני ובשירות החוץ של ישראל, וכן אל הסגל הדיפלומטי, התקשורת, הקהילה האקדמית, מנהיגי הקהילות היהודיות ברחבי העולם והקהל המשכיל באופן כללי.

המרכז מקיים כנסים בין-לאומיים, הרצאות ותדרוכים המיועדים לקהל בין-לאומי ומקומי. באירועים אלה משתתפים מומחים מובילים בתחומם מן האקדמיה ואנשי מעשה מהארץ ומחו"ל. מרכז בס"א פיתח שיתופי פעולה פוריים עם מכונים מובילים בתחום המחקר האסטרטגי בכל רחבי העולם.

ועד מנהל

פרופ' אמנון אלבק, פרופ' גיל אפשטיין, פרופ' רמי גינת, פרופ' יהושע טייטלבוים, פרופ' ג'ונתן ריינהולד, פרופ' איתן שמיר.

צוות המרכז

מנהל המרכז: פרופ' איתן שמיר
חוקרים: ד"ר אפרת אביב, ד"ר שי אטיאס, סא"ל (מיל) ד"ר רפאל בוכניק-חן, ד"ר זיו בורר, ד"ר יעלי בלוך-אלקון, סא"ל (מיל) ד"ר שאול ברטל, אלוף (מיל) גרשון הכהן, ד"ר עדו הכט, השגריר מיכאל הררי, תא"ל (מיל) ד"ר מוני חורב, פרופ' יהושע טייטלבוים, פרופ' אודי לבל, ד"ר אלון לבקוביץ, סא"ל (מיל) דוד לוי, ד"ר יוסף מן, פרופ' שמואל סנדלר, פרופ' יונתן פאקס, ד"ר אייל פינקו, ד"ר נתנאל פלמר, פרופ' אפרים קארש, ד"ר עוזי רובין, ד"ר אלישבע רוסמן, ד"ר עילי רטיג, פרופ' יונתן ריינהולד, אל"מ (מיל) שי שבתאי, מרן שגב, סא"ל (מיל) ד"ר דני שוהם, פרופ' שלמה שפירא.

מרכזת: אלונה ברינר

מנהלת משרד ושיווק דיגיטאלי: שני שריקי

עריכה באנגלית: יהודית לוי

מלחמת עזה 2023, והמלחמה שאחריה

ערן אורטל

תקציר

למרות השלב המוקדם, אין מנוס מלהתחיל בלמידה ממלחמת עזה שכן האתגר הבא, מלחמה בצפון, קרוב. לקח המתקפה בדרום הוא שאין להניח לאיום להתעצם בגבולנו. אין די בהרתעה. נדרשת יכולת צבאית להכרעת האיום והסרתו בשטח האויב. התעצמות ממוקדת בארבע-חמש תוכניות, נוסף על התכוננות בסיסית, תאפשר כוח צבאי מוכן וחד יותר. במוקד - מודרניזציה של היבשה, הפחתת תלותה בסיוע מודיעיני ואווירי, והפניית יותר נתחים של אמ"ן, חיל-האוויר וחיל-הים לזירות הרחוקות. התוצאה תהייה עמידות הגנתית משופרת במתקפות פתע, ותמרון מקביל ומהיר יותר להכרעה, תוך הגבלת הלחץ של איראן ושלוחיה. לאור הניתוח, האינטרס הישראלי צריך להיות היערכות מקדימה, בת שנתיים לערך, למלחמה הבאה.

תא"ל (מיל") ערן אורטל השתחרר לאחרונה משירותו הצבאי כמפקד מרכז דדו לחשיבה צבאית רב-תחומית. ספרו *המלחמה שלפני* (משרד הביטחון, 2202) עסק בצורך של צה"ל להשתנות, לאמץ גישות לחימה חדשניות, ולחדש גישת מלחמה מכריעה.

מלחמת עזה 2023, והמלחמה שאחריה

ערן אורטל

שלושה חודשים לתוך המלחמה. אנו רחוקים מלסיים ולסכם את האירועים. אמנם אנו נעדרים את הריחוק ההיסטורי והאישי הנדרשים ללימוד מקצועי נוקב של כשלוש השבעה באוקטובר, כמו-גם של מהלך המלחמה מאז. ובכל-זאת, תוך שאתלה באילנות גבוהים כמו האלוף (מיל) יעקב עמידרור¹, גם אני סבור כי נדרש להתחיל במלאכת הלמידה, ולו מהטעם הפשוט שמלחמה זו מברשת לצערנו גם את בואה של המלחמה הבאה. בשנים הקרובות צפויה מלחמה בצפון והיא המוטיבציה המרכזית לכתיבת מאמר זה.

קצרה היריעה. הממד הפוליטי-מדיני של המלחמה עוד יתהווה וישתנה לאור הדינמיות הרבה שלו. ממילא זהו ממד שהשפעתנו עליו, המשקיפים המקצועיים-צבאיים של המלחמה, נמוכה. הממד הטקטי של המלחמה נחקר, מתוקן ומשוכלל כל העת. משלב לשלב, ממאמץ גדודי אחד למשנהו, המפקדים וקציני למידה שמונו לצורך זה, מתחקרים ומשכללים את שיטות הלחימה והתרגולות.

אלא שברמה הגבוהה יותר, לקחי המלחמה בעזה עלולים גם להטעות. הדרום והצפון שונים זה מזה כזירות לחימה, וחיזבאללה הוא אתגר צבאי שונה.

רא"ל (מיל) גדי איזנקוט ופרופ' גבי סיבוני ניסחו הצעה לתפיסת ביטחון ישראלית מסורתית-מותאמת.² זהו מסמך בהיר שרוב עקרונותיו מוסכמים. הלקח העיקרי מהמלחמה עולה בקנה אחד עם אחד העקרונות המרכזיים בתפיסת הביטחון הישנה-חדשה שלנו. במלחמות במעגל האיומים הראשון (בגבולותינו) נדרש צה"ל להכריע את האיום הצבאי בשטח האויב. הכלי העיקרי שימש זאת הוא מתקפה קרקעית. עקרון זה נזנח עם השנים, ועל צה"ל מוטלת החובה להשיבו כאסטרטגיה בת-קיימא, ולא רק כתגובה חד-פעמית לטראומת אוקטובר. בכך ינסה מסמך זה להתמקד באמצעות סדרת אבחנות נפרדות, אך קשורות זו-לזו.

אבחנה א' - כישלון האסטרטגיה הצבאית של "מבצעי ההרתעה"

אבחנה זו כמעט ואינה דורשת הסבר. היא הפכה למוסכמה פופולארית עוד טרם מתקפת חמאס, וודאי שלאחריה. למרבה הצער חמאס הוכיח, מעל לכל ספק, כי הסבבים החוזרים והנשנים לא רק שלא הרגיעו אותו, אלא אף חיזקו את תפיסתו האסטרטגית, מוכנותו הצבאית ותעוזתו התוקפנית.³ קצרה היריעה מלסקור את האופן בו פיתחה ישראל את גישת סבבי-ההרתעה. מקורותיה נעוצים עוד בימי רצועת הביטחון. בתמצית, שילוב של מבוכה צבאית בלחימה מול ארגוני גרילה ברצועת הביטחון ובעזה ("א-סימטריים"), יחד עם תודעת עליונות צבאית מוחלטת, בעיקר אווירית, הביאו לצמיחת תזת ה"אחריות המדינתית". מדינת ישראל תמעת להתעמת עם האיום הצבאי ותחתור להרתעת ממשלת לבנון באמצעות איום בענישה אווירית. תזה זו הופרכה שוב ושוב, ובכל-זאת, תחת איום רקטי הולך ומתעצם על עורף ישראל, איום ששיתק במידה משמעותית את חופש הפעולה הסיכולי שלנו, התרבו הקולות שאיתרו סימני "אחריות מדינתית" בחיזבאללה⁴ ואצל חמאס⁵, וזאת על-אף מקורם הג'יהאדי של ארגונים אלה. וכך, על-מנת להימנע ממציאות של ירי מתמיד על עורף ישראל, פיתחנו אסטרטגיית "סבבים" שבבסיסה אמונה ישראלית לפיה ענישה מהאוויר מעת-לעת היא פתרון ריאלי לבעיה שיקר מדי להתמודד עמה במישור הצבאי.

במלחמה הנוכחית הפריכו חמאס וחיזבאללה את תזת האחריות המדינתית. שניהם, במינונים שונים, העדיפו את הזהות הג'יהאדית והנאמנות לציר השיעי על-פני זהותם הלאומית. ועדיין, שלושים שנות סבבי לחימה ענישתיים הותירו את חותמם בחשיבה הצבאית הישראלית גם במלחמה הנוכחית. לא רק ההתלבטות הארוכה (שלושה שבועות) טרם תחילת המתקפה הקרקעית בעזה, גם חלק מהמהלכים נראים ככאלה שמקורם בתוכניות של תמרון לצרכי הרתעה. גישה מלחמתית מכריעה חותרת לכיבוש מהיר של ריכוזי אויב חשובים. במלחמה בעזה נדמו חלק ממהלכי צה"ל למבצעי ענישה שתכליתם שחיקת האויב וגרימת אבדות. ממתקפה להכרעת האויב אנו מצפים לריבוי מאמצים מקבילים להוצאת האויב משיווי-משקלו. אך המתקפה בחאן-יונס במקביל להמשך המתקפה בעיר עזה החלה רק בשלב מאוחר יחסית.

צה"ל ומפקדיו גילו יכולת התאוששות מרשימה. עם זאת מתקפת השבעה באוקטובר צריכה לשמש עבורנו הבהרה חד-משמעית לגבי השינוי הנדרש

באסטרטגיה הצבאית. צה"ל נדרש להגיע למלחמה הבאה עם תפיסה צבאית בהירה ומוסכמת להכרעת כוחו הצבאי של חיזבאללה. תפיסה זו נועדה להוות מרכיב עיקרי באסטרטגיה רחבה יותר נגד הציר האיראני, שתשלול ממנו את ההרתעה ההתשה וריסון ישראל על-ידי חיזבאללה ותחייב אותם למאמץ שיקום יקר ומסוכן של בני-חסותם תחת אש ישראלית.

ברמה המערכתית תיזרש מתקפה עם מאמצים אוגדתיים מקבילים, דיכוי יכולות השיגור של האויב, ושיתוק יכולת השליטה והפיקוד שלו באמצעות כיבוש שטחי-מפתח. בפסקאות הבאות אדון בכמה צווארי בקבוק בהם יש לטפל על-מנת לממש זאת.

אבחנה ב' - "רב זירתיות"

מתקפת חמאס תפסה אותנו בעיצומו של שיח ער לגבי הסיכונים והמשמעויות של תרחיש מלחמה "רב-זירתי"⁶. תרחיש זה התממש באוקטובר במידה חלקית בלבד. עם זאת, על אף שתוך ימים אחדים פיקוד הצפון כבר היה ערוך בהגנה חזקה מאוד והתבהר כי זירות הפנים ואיו"ש לא מהוות איום דרמטי, נראה כי המיקוד הרב-זירתי תרם להיסוס להתחייב למתקפה מכריעה ברצועת עזה.

כלומר, באופן פרדוקסאלי המודעות לסיכון רק החמירה אותו. אובדן הזמן האסטרטגי בכניסה למתקפה קרקעית, ובדירוג הממושך בו נהג צה"ל בהרחבת המתקפה, תרמו להארכתה. בתוך כך איומי זירת המלחמה, נוכח התמשכות המערכה בעזה, רק התגברו.

המשמעות: לקראת העימות הבא עלינו לחדד את חושינו ולהתמקד יותר בשאלה "כיצד נכריע" מאשר בדילמה "מה יעשה" האויב ו"כיצד נגיב" בזירות משניות. בנוסף, נדרש להגביל ולהרתיע את איראן ושלוחיה.

אבחנה ג' - איראן ותימן

אסטרטגיית השלוחים וטבעת החנק האיראנית ידועים לנו היטב. תימן עלתה זה מכבר על מכ"ם האיומים האזורי שלנו. למרות זאת נראה כי מלבד היערכות נכונה בתחום ההגנה האווירית, אנו עומדים אובדי עצות ברמה המודיעינית והמבצעית לגבי ניהול האתגר מול החות'ים.

האיום החות'י לסגירת מצרי באב אל-מנדב והים האדום אינו שונה ואולי אף חמור מהאיום המצרי על מיצרי טיראן ב-1967. כזכור, האיום הוא היווה עילת מלחמה. נכון שניתן ללוות ולספק אבטחה לספינות המפליגות באזור, אם באמצעות ספינות חיל-הים ואם באמצעות קואליציה בינ"ל, אך זהו פתרון חלקי. בהעדר גביית מחיר משמעותי עלולים החות'ים לרכב על גבי ההצלחה ולהתמיד בשלהם גם בעתיד, לבטח ישובו לסורם במלחמה הבאה. חיל-האוויר אמנם פנוי לתקיפות ענישה בתימן, אך ברור שלצה"ל חסרה היכרות מעמיקה עם האויב שם, ותפיסת מלחמה רלבנטית. לא ברור אם מאמץ מודיעיני בהיקף הנדרש אפשרי כל-עוד אמ"ן מחויב לתמוך במאמץ הקרקעי בעזה ובמאמצי ההגנה בצפון. ובכלל, איזו רמה של ענישה, קשה ככל שתהיה, יהיה בכוחה להניא את החות'ים? הישות המתריסה הזו כבר שרדה מלחמה בת שנים מול קואליציה ערבית בהובלה סעודית ובתמיכה מערבית, מלחמה שכללה קרבות יבשתיים לצד קמפיין הפצצות אינטנסיבי.

התפקיד המוגבל שלקח על עצמו חיזבאללה במלחמה, והתפקיד המפתיע שלקחו על עצמם החות'ים, מעידים על כך שהמלחמה הנוכחית היא מלחמתנו הגלויה הראשונה מול איראן. איראן אמנם לא יזמה את המלחמה, ואינה מוכנה להקריב את השחקן הראשי שלה, חיזבאללה, על-מנת להציל את סינוואר ואנשיו. עם זאת היא בהחלט רואה במלחמה הזדמנות להחליש את ישראל. אם ישרוד חמאס עזה עשויה ברית המדינות הפרגמטיות באזור להיפרם סופית. ברית זו התלכדה סביב ישראל שנתפסה כשחקן אסטרטגי אמין, על רקע צמצום התפקיד האמריקני באזור. מכאן גם הנחישות האמריקאית לתמוך בישראל במלחמתה. אך גם אם תעמוד ישראל במטרות המלחמה, סביר שהאיראנים עדיין יתפסו את המלחמה כהצלחה מבחינתם. ישראל, בראייתם, תצא מהמלחמה מותשת ומעורערת. חיזבאללה נותר שלם. איראן לא נפגעה. וממילא איראן מעולם לא הייתה ערבה לביטחון חמאס.

הדילמה החות'ית והתפקיד האיראני במלחמה ממחישים עד כמה חסרה האסטרטגיה הישראלית יכולת קינטית משמעותית לקחת את המלחמה לשטח איראן על-מנת להבהיר לה כי אסטרטגיית התשת ישראל באמצעות שלוחים אינה כדאית.

המשמעות - ריתוק חלק ממשאבי האוויר והמודיעין לזירות רחוקות. לקראת המלחמה הבאה ידרשו אמ"ן וחיל-האוויר, וככל הנראה גם חיל-הים הישראלי, להתמקד הרבה יותר בתפיסת ענישה והרתעה של איראן ושלוחיה באזור. הם יידרשו לממש זאת תוך כדי הקרבות בצפון. ההכנות לכך בהכרח יבואו על-חשבון היערכותם למלחמה בצפון.

אבחנה ד' - התלות היבשתית במודיעין ובחיל האוויר לצד המתיחה של שניהם

אחת מנקודות החוזק המרשימות של מבצעי צה"ל ברצועה היא שיתוף הפעולה יוצא הדופן באיכותו, עומקו ורציפותו בין כוחות היבשה לבין חיל האוויר. מאחורי התקיפות האוויריות המדויקות ברצועה לסיוע ואבטחת פעילות כוחות היבשה, עומד מאמץ מודיעיני עצום. אליה וקוץ בה. ההצלחה המרשימה של הלחימה המשולבת (רב-זרועית) מלמדת גם על החסר. בלעדי התמיכה המודיעינית והאווירית בהיקפים האלה, ספק אם מתקפת צה"ל, לפחות בשלביה הראשונים, הייתה מצליחה באותה המידה. במקרה הרע ייתכן והייתה מתגלית כלא בת-קיימא לאור קצב מבצעים איטי וקצב נפגעים גבוה.

אבחנה זו צריכה להטריד אותנו מכמה סיבות:

הראשונה - לא תמיד הסיוע האווירי והמודיעיני יהיו זמינים באותה עוצמה ועומק - בוקר השבעה באוקטובר למשל. אבל לא רק במתארים של הפתעה. במלחמה הצפויה בלבנון חיל-האוויר יהיה עמוס במשימות רבות, ויזדקק לתמיכה מודיעינית עצומה כדי לעמוד בהן. כלומר, גם במתארי מלחמה אחרים במעגל הראשון עומק הסיוע האווירי והמודיעיני לא יהיה כמשתקף בעזה כרגע;

השנייה - היקף השטח. עזה קטנה. כל משאבי האיסוף מושקעים בה, וגם כך נראה היום ששמיכת האיסוף קצרה מכדי לספק מענה טוב גם בחזית הצפונית. במלחמה הצפויה בצפון, זירת מלחמה גדולה בהרבה, צוואר-הבקבוק האסופי יעמיק;

השלישית - מעגל שלישי. לאור אבחנה ג' (תימן ואיראן) ברור כי לקראת המלחמה הבאה יוקדשו מאמצים אדירים להתכוננות מודיעינית ואווירית כלפי איראן ושלוחיה באזור. מאמצים אלה יפגעו לא רק ביכולת של גופים אלה לתמוך במלחמה בלבנון בזמן-אמת, אלא גם באיכות מוכנותם לקראתה.

ובכלל, כדי להסביר את הכשלון התפיסתי והמודיעיני (בסדר הזה) של השבעה באוקטובר, יש להביא בחשבון שני מושגי מפתח: תלות, ומתיחה.

התלות - התלות העצומה שפיתחה היבשה במודיעין ובסיוע אווירי כדי לעמוד במשימותיה, ולו הבסיסיות ביותר. ללא התרעה מודיעינית וסיוע אווירי קו ההגנה באוגדת עזה קרס. ללא שילוב הזרועות המרשים ברצועה, מתקפת צה"ל לא הייתה מצליחה באותה מידה. למעשה, רוב מאמצי האיסוף הקרקעיים העצמאיים של כוחות היבשה, שהיו מאורגנים תחת "פלוגות חשיפה-תקיפה" בחטיבות, לא עמדו בציפיות. הצלחות מסוימות היו לגדודי האיסוף הייעודיים, אך אלה ספורים. ולגבי הסיוע באש, ליבשה אין היום אמצעי אש קרוב מספיק ליכולת של חיל האוויר לתקוף ולהשמיד מבנה המאיים על כוחותינו.

המתיחה - המתיחה העצומה שנמתחו חיל-האוויר ואגף המודיעין בשנים האחרונות.

אמ"ן נדרש להיות לא רק המערך הלאומי והאחראי על התרעה למלחמה, אלא גם האחראי על התרעות לפיגועים, האחראי על מודיעין טקטי בעזה ובלבנון, ובעיקר על בנק המטרות המפורסם שזלל חלק דרמטי ממשאבי המודיעין, האחראי על המערכה בין המלחמות - בור של פרשיות מודיעיניות מורכבות שאין לו תחתית, האחראי בצה"ל על הגרעין האיראני, האחראי על מודיעין נגד כלל שלוחי איראן וארגוני הטרור באזור, ועוד ועוד. לא מן הנמנע, היו אולי אומרים במודיעין, שלמתיחת-היתר הזו היה תפקיד בכישלון ההתרעה המודיעינית באוקטובר.

חיל האוויר קיבל על עצמו להיות לא רק הכוח האמון על העליונות האווירית הישראלית באזור. הוא קיבל גם את נושא העליונות ברום הנמוך, נגד כטמ"מים ורחפנים של האויב. הוא גם בנה עצמו כבסיס אש לתקיפת 3,000 מטרות ביממה, בעיקר כדי להפחית את קצב השיגורים על העורף. ככל שמערך הארטילריה חדל מלהיות אפקטיבי נגד האויב המבוזר והנסתר, לקח על עצמו חיל האוויר לשמש כ"ארטילריה מעופפת" ולספק כוח סיוע צמוד זמין כפי שמעולם לא ניתן היה לצפות, ובמקביל, המשיך להבטיח כי יהיה זמין גם בתרחישים של מתקפת-פתע. בנוסף - נוכח האיום האיראני בכלל והגרעיני בפרט, הלך והתכונן החיל במרכז עיסוקיו לתרחישי מלחמה בזירות רחוקות - "מעגל שלישי". הוא עשה כל זאת תוך שאיום טילי הקרקע-אוויר על עליונותו האווירית הלך והתגבר ותוך שהוא תוקף בלב מערכי ההגנה האווירית הסורית כדבר שבשגרה. למרבה הצער ההצלחה

הנוכחית בעזה מסתירה כמה אי-הצלחות. אי-הצלחה לספק סיוע אווירי בשעות הקריטיות באותה השבת; אי-הצלחה להבטיח את העליונות האווירית ביחס לאיום הכטב"מים והרחפנים בדרום ובצפון; ואי-הרלבנטיות של התקיפות האוויריות להפחתת איום הרקטות על העורף.

הלחימה המשולבת בעזה, לפחות כל עוד לחמו גדודי חמאס באופן מאורגן יחסית וחשוף יותר למודיעין, הייתה מרשימה! דווקא משום כך היא עלולה ליצור למידה מוטעית לקראת המלחמה הבאה. אם משום שבשלב הלחימה הפחות מאורגנים, אפקטיביות הסיוע האווירי-מודיעיני ליבשה קטנה, ואם בשל מתיחת-היתר הברורה של אמ"ן וחיל-האוויר, ולאור הציפייה הגוברת מהם ביחס למעגלים הרחוקים.

המשמעות - שיפור עצמאות כוחות היבשה. באופן בו ניתן למתן את תלות היבשה באוויר ובמודיעין לקראת המלחמה הבאה אעסוק בהמשך.

אבחנה ה' - מהלומה מערכתית

מתקפת השבעה באוקטובר המחישה כי לא רק צה"ל עוסק ברעיון ה"מהלומה"⁷. המתקפה של חמאס הייתה מהלומה מערכתית קלאסית. מהלומת זו באה לידי ביטוי ביצירה של יתרון מקומי וזמני מוחלט שנועד להוציא את צה"ל משיווי-משקלו, ובניסיון לנצל את היתרון הצבאי הזמני כדי ליצור יתרון אסטרטגי קבוע.⁸ היתרון המקומי והזמני היה צירוף של הרעשה ארטילרית שריתקה את הכוח הדליל בקו, והתקפה של כ-3,000 מחבלים חי"ר-נ"ט רכובים. החטופים והשבויים נועדו להוות יתרון אסטרטגי קבוע יותר, שימנע ממדינת ישראל מתקפה אפקטיבית. תושייה וגבורה בבוקר אותה השבת מנעו מהאויב מלממש את מזימתו ליצירת תנאים נוספים, ברמה האופרטיבית, שיקשו את התאוששותנו. כמו תוכניתו לפלוש לבסיס חצרים או למנוע תנועה דרומה בכביש החוף.

תפיסת המהלומה של היריב הנחות לכאורה אינה תופעה חדשה במלחמות ישראל. סאדאת הבין כי עליונות צה"ל נשענת על גיוס מלוא-כוחו, דבר המחייב זמן וחופש תנועה מהעורף לחזית. רעיון המתקפה המצרית באוקטובר 1973 נועד להיות מהלך מנצח שמקדים את הגיוס ומונע את התגבור. תרחישי המחטף הסורי ברמת הגולן שהעסיקו את צה"ל בשנות התשעים, תוכנית המתקפה של

חיזבאללה בגלילי⁹ וכמובן תוכניות הנוח'בה בעזה ב-2014 וב-2023, עקבו אחרי ההיגיון של ניצחון בשעות הראשונות. נשאלת השאלה לאיזו מהלומה יכוון האויב בפתיחת המלחמה הבאה?

אני מבחין בשתי אפשרויות:

הראשונה - מתקפת קומנדו לשטח הגליל. זהו התרחיש הצפוי, כלפיו נערכנו מיד בשעות הראשונות של המלחמה. חמאס שם את יהבו על טבח אזרחים ולקייח שבויים כבני-ערובה להמשך המלחמה. חיזבאללה צפוי להתמקד בפריסת כוחותיו בעמדות נ"ט בשטחנו על-מנת למנוע את גישת כוחות העתודה לחזית, ובכיבוש צמתי פיקוד, שליטה תקשורת וסיוע אווירי.

השנייה - מהלומה באש. לפי גישה זו ירכז האויב את כל מרכיבי האש שלו ברגע הכי פחות נוח למערך ההגנה האווירית, כדי להבטיח את ריקון משגרי כיפת-ברזל, חדירת טילים מדויקים והשמדת מרכיבים חיוניים. ההגנה האווירית, בשונה מקרקעית, תלויה בעיקר בנכסים חומריים שיתקשו להתאושש. כשתיוותר ישראל חשופה ללא יכולת הגנה, היא עשויה להימנע מהמשך המלחמה. כך לפחות עשוי לחשוב האויב.

כמובן שייתכן גם שילוב שתי המהלומות הללו, תוך סיוע הדדי בניהן.

המשמעות - יש לחסן את ההגנה הישראלית מפני מהלומות מפתיעות. לקראת המלחמה הבאה על ישראל למנוע מהאויב פרצה שתעודד אותו ליזום מהלומה. בכך יעסקו שתי האבחנות הבאות.

אבחנה ו' - מניעת מהלומה במערך ההגנה האווירית

בעוד שהיערכות הגנתית למניעת מהלומה קרקעית היא נושא ברור במסגרת תורת ההגנה, לא ברור שכך הם פני הדברים בעולם ההגנה האווירית (הגנ"א).

ראשית, הלקח ממלחמה זו עלול להיות שמערך ההגנה האווירית שלנו הוא הצלחה רבתי. למערך אכן יש הצלחות לא רק בהתמודדות מול איומי הרקטות המוכרים מעזה, אלא גם מול איומים מתוחכמים יותר מלבנון ומתימן. עם זאת, מהלומת השבעה באוקטובר לא פסחה עליו. ההגנה האווירית לא מנעה פגיעה אינטנסיבית באשקלון בשעות המלחמה הראשונות ולא הצליחה למלא-מחדש

את משגריה באזור שהיה מצוי תחת מתקפת חמאס. היא לא הייתה ערוכה, ולכן לא יכלה למנוע את מתקפת הרחפנים על עמדות ה"רואה-יורה" בגבול. מערך ההגנ"א גם לא הצליח למנוע רבות ממתקפות הכטב"מים ורהחפנים בגבול הצפון. נזכור שהאיום הרקטי מעזה אינו אלא שבריר של האיום הצפוי מלבנון ומיתר שלוחי-איראן.

ההגנ"א נערכת כבר שנים לתרחיש בו מתמקד האויב בהשמדתה בפתיחת המלחמה. כמו בכל תחרות בין מגן לבין תוקף, גם כאן ניתנים דגשים למיגון, ניווד, יצירת יתריות ועוד. אך יש לזכור שמדינת ישראל, כמו כל מקום אחר, שקופה למעקב לוויינים ואמצעים אחרים. היערכות ההגנ"א שלנו גלויה ומנוטרת על-ידי האויב.

שלושת עקרונותיה של מהלומה הם פשוטים. הראשון - הפתעה. תפיסת ההגנה כשהיערכותה חלקית. השני - מודיעין. לימוד מערך ההגנה, על רכיביו וגיבוייו השונים, על בוריו. השלישי - יתירות כמותית עצומה.

במילים אחרות - מהלומת האויב תישען על מידע מעמיק ועדכני לגבי פריסת המערך ומוכנותו, ועל מאסה אדירה של אש, טילים פשוטים לצד מדויקים ומתמרנים, כדי לגבור על כל נדבך הגנתי מוכר. הוא יעריך את ההגנ"א הערכת-יתר וייתכנן את המהלומה הנדרשת בתוספת יתירות משמעותית. הגרסה הטילית ל-3,000 לוחמי נוחב'ה בבוקר שבת.

כיצד מתגברים על איום מהלומה? ביבשה התשובה מוכרת וידועה - עומק. עומק קדמי בשטח האויב בתצפית ובאש ועומק עורפי בשטחנו בו ערוכות העתודות ושטחי ההכלה וההשמדה. העומק קונה זמן. הזמן מאפשר להגיב ולהתאושש. העתודות מאפשרות ליצור דרכי פעולה בלתי-צפויות לאויב לאור תמונת הקרב המשתנה. המהלומה מבקשת לקצר את הקרב, עקרון העומק מאפשר להגנה את הזמן והחוסן להגיב ולהחזיר לעצמה את היוזמה.

נחזור להגנ"א. ההגנה האווירית שלנו מרובת שכבות, אך חסרה בעומק. למרות קיומן של כמה שכבות יירוט ושיבוש, קשה לומר שלמגן יש כמה הזדמנויות יירוט למול מטרה. שכבות נוספות, כמו שכבת התקיפה מבוססת המודיעין של חיל-האוויר, ושכבות חסויות אחרות, יתקשו לבוא לידי ביטוי בתרחיש בו האויב יוזם

ולאחר מרוץ החימוש המואץ הצפוי כאן לקראת המלחמה.¹⁰ גם בהקשרים פחות מאתגרים שכבות אלה מספקות תמיכה מוגבלת בלבד במאמץ ההגנה.

מכל הסיבות הללו, ההגנה האווירית חייבת לפתח עומק שיושג רק באמצעות יצירת כמה הזדמנויות יירוט מול האיומים השונים ובשיטות שונות.

נדרש לפתח עומק הגנתי-התקפי לפנים שיבוא לידי ביטוי ביכולת ליירט חלק משמעותי מטילי האויב מעל שטחו,¹¹ ובעיקר את הטילים וכלי-הטיס המדויקים, שצפויים להיות חמקניים ומאתגרים יותר ליירוט. נדבך קריטי אחר הוא תקיפת מקורות הירי בקבועי זמן של שניות. כך תצומצם באופן משמעותי השפעת המשגרים מרובי-הקנים. השכבה הקדמית תהייה פרוסה דרך-שגרה בגבול הצפון ותספק בכך גיבוי, גם אם חלקי, לעובדה שלא ניתן לקיים את פריסת ההגנה הארצית של כיפת ברזל ברציפות 24/7 365 ימים בשנה. ולבסוף, בגיבוי השכבה הקדמית שתפחית את עומס האיום מלבנון, יוכל מערך ההגנ"א העורפי להתמודד טוב יותר עם הגידול הצפוי באיומים המשוגרים ממעגלי איום רחוקים ומאיראן עצמה.

העומק העורפי יושג באמצעות שכבת הגנה-צמודה. מערכות יירוט קצרות טווח וזולות יחסית שיוצמדו לאתרים החיוניים ביותר, כמו מכ"מי ההגנ"א למשל, ויבטיחו כי אלה בטוחים גם למול המטרות הספורות שיחדרו את שכבות ההגנה האחרות.

על אף שאינה שכבה נפרדת,¹² כניסתה המתקשרת של מערכת היירוט בלייזר צפויה לחדד את ערנותו של האויב למגבלות מזג-האוויר.¹³ חשוב, לכן, שהשכבות החדשות לא יסבלו מתורפה זו.

המשמעות - התעצמות בשתי שכבות יירוט ותקיפת-אש חדשות, נוסף לעיבוי כיפת ברזל ביכולת לייזר. החשובה מבין שכבות אלה היא הקדמית, המהווה שכבה מערכתית, בניגוד לאופי המקומי של השכבה האחרונה, הצמודה לאתרים חיוניים.

אבחנה ז' - תפיסת ההגנה והבט"ש

בתחום ההגנה נכשלנו פעמיים. הנחנו לאויב לבנות מערכת צבאית התקפית על גבולנו, בהתבסס על השטח המאוכלס באופן שכמעט מונע התראה. הטעות מתחדדת דווקא משום שחמאס, כמו חיזבאללה, הוא ארגון טרור שסיכול יכולותיו

הוא לגיטימי, ושהסיכון ממנו הוא מידי ובלתי-צפוי. הכשלון השני - נוכח האיום הזה המשכנו לבנות את הגבולות ולהיערך בהם בתצורת בט"ש, לא בהגנה.

לצה"ל מורשת ארוכה של כישלונות בהגנה. רשימה חלקית - השישי באוקטובר 1973, ה-12 ביולי 2006, הפתעת המנהרות בקיץ 2014.

אירוע החטיפה ביולי 2006 היה מבצע מיוחד שנמשך בשטחנו במשך ימים רבים. החטיפה גובתה במתקפה ארטילרית לרוחב הגזרה, ובמקביל הכין האויב מארבים מול נתיבי הרדיפה הצפויה של כוחותינו בקו. כלומר - זו הייתה מהלומה. גם בקיץ 2014 תכנן האויב מהלומה. החשיפה שלנו לסיכון תוקנה רק ברגע האחרון על-ידי האלוף סמי תורג'מן, מפקד פד"ם שהבין בחושיו החדים את ההכרח להיערך בהגנה למרות תפיסה מבצעית ומודיעין סותרים.

מדוע אנו כושלים בהגנה? התשובה פשוטה. צה"ל לא באמת ערוך בהגנה. הוא ערוך בבט"ש. ישראל, על כל גבולותיה, היא זירת לחימה קבועה. אך צה"ל הוא צבא שעיקר כוחו במילואים. היערכות הגנתית קבועה פשוט אינה אפשרית.

צורת הקרב ההופכית להגנה היא התקפה. מול איזה איום, אם-כן, ערוך צה"ל בפריסת הבט"ש שלו? ובכן, צורת הקרב ההופכית לבט"ש היא הסתננות של כוחות קטנים - חוליות מחבלים. המרכיב שנועד לגשר בין הפריסה הדקה של צה"ל בבט"ש, לבין מוכנותו להגנה של ממש, הוא כמובן מרכיב ההתראה. אלא שכישלוננו בתחום ההתראה האסטרטגית חוזר על עצמו אף יותר מכישלוננו בהגנה. פרופ' אורי בר-יוסף מונה כעשרים כישלונות כאלה בהיסטוריה הקצרה שלנו.¹⁴

אך זו אינה התמונה כולה. הבט"ש נועד לא רק למנוע הסתננות מחבלים. בהקדמתו לאחד מגיליונות כתב העת "בין הקטבים" מנה האלוף יאיר גולן מרכיבים נוספים על המניעה ההגנתית לתפיסת הבט"ש - מרכיבי שיבוש וסיכול.¹⁵ כלומר הביטחון השוטף נועד לא רק להגן מפני התקפות קטנות אלא גם, ואולי בעיקר, לשבש את יכולתו של האויב להכין התקפות צבאיות רחבות לשטחנו. הבט"ש, כמו ההכרעה, מבוסס במידה רבה על עקרון העברת הלחימה, או לפחות חלקה, לשטח האויב.

המאפיין המשותף לכישלונות - אוקטובר 1973, יוני 2006 (אירוע גלעד שליט), יולי 2006, קיץ 2014 ואוקטובר 2023 - הוא העובדה שהשנים שקדמו להתקפת האויב היו שנים שקטות יחסית. בשנים אלה המעטנו בפעילות סיכול ושיבוש מבצעית

והנחנו לאויב לבסס נוכחות צבאית קבועה בגבולנו. איבדנו את מרחב ההתראה, אך לא עיבינו את פריסת הכוחות הדקה בבט"ש.

אם נחזור לעשורים האחרונים, ביד אחת השלימה ישראל עם צמיחתם של צבאות-טרור בגבולותיה,¹⁶ תחת אסטרטגיה שמרכיביה היו מניעת חיכוך והרתעה אווירית תחת רעיון ה"אחריות המדינתית". ביד השנייה, נותרה תפיסת הגבולות שלנו ממוסגרת תחת המושג "בט"ש" במובנו המצומצם בלבד, ומול איומים שוליים של ארגונים "א-סימטריים".

בגיליון "בין הקטבים" אחר כתב אל"ם ואך על תסמונת הגדר.¹⁷ מכשול הגבול נועד לאפשר בט"ש, כלומר למנוע הסתננות, באמצעות פחות כוחות ויותר טכנולוגיה. אלא שהמכשול הפך למרכיב דומיננטי בתפיסה. דומיננטי כל-כך שהוא נתפס כמרכיב הגנתי ולא רק אמצעי מסייע לביטחון השוטף. ההשקעות העצומות במכשולי גבול בעשורים האחרונים, מרכיבי הטכנולוגיה בהם, והמשקל העצום שניתן להם בהתבטאויות ראשי-ממשלה, שרי ביטחון ורמטכ"לים, מעידים על כך. אלא שמכשול שאינו נשלט בתצפית ואש על-ידי כוח, אינו מכשול. ואם הכוח פרוס דק מדי, אזי הוא אינו שולט במכשול לאורכו. וכך הפך המכשול להטיה מסוכנת בהערכת המצב של צה"ל, יותר משהפריע לכוחות הפריצה של האויב.

בשנים הקרובות צפויה ההגנה בדרום להיות אפקטיבית, בזכות פעילות מתמדת בעומק רצועת עזה. בצפון, כל עוד לא הגיעה ההתנגשות הצפויה בין ישראל לבין חיזבאללה, צפויה משימת ההגנה להמשיך לרתק כוחות רבים. השקעה זו תמתח עוד יותר את משאבינו המתוחים ממילא בין מאמצי ייצוב עזה, הלחימה המתמדת באיו"ש ומרוץ האימונים וההתכוננות לקראת המלחמה הצפויה בצפון. כך או כך, על-מנת לאפשר לצה"ל מעבר מהיר יותר משגרה לחירום, מבט"ש להגנה, תפיסת ההגנה של צה"ל חייבת להתחזק בכמה רכיבים.

הראשון - אימון גדודים וחיטבות במתקני אימון שיוקמו בקרבת גבול לבנון. כך יוכל צה"ל לקיים את עקרון העומק והעתודה בהגנה, מבלי לשלם על כך מחיר גבוה מדי במונחי מוכנות ואימונים.

השני - הגנה מרחבית. על רקע השגיאה של ניוון כיתות הכוננות, נשטפת ישראל בגל של מעורבות אזרחית בהגנת הישובים. התושבים דורשים להיות מגויסים,

ואף להצטייד בנשק כבד. האלוף גרשון הכהן עסק בנושא התפקיד האזרחי בהגנת הספר במרץ 2018.¹⁸ בשביעי באוקטובר האזרחים לא רק מצאו עצמם מגנים על עצמם, אלא שעצם נוכחותם בלמה את מתקפת הנוח'בה מלחזור עמוק יותר. כך יש לשער שמסיבת הנובה ריתקה אויב, באורח טראגי במיוחד, מלהגיע לבסיסי צה"ל באזור אורים, ושלקרבות הרחוב הנואשים של שוטרים ואזרחים באופקים היה תפקיד באי-הגעת האויב לבסיס חצרים.

ישובים חמושים בתפיסתנו המסורתית נועדו לא רק להגן על עצמם, אלא גם לשמש מוצבים קדמיים. את יישובי הצפון יש לחמש, לפי דרישת התושבים, כך שיהוו מוצבי הגנה חזקים. בתרחיש של חדירת אויב לשטחנו יאפשרו הישובים תצפית והכוונת אש, ואולי יהוו בסיסי פשיטה. בתכנון מתקפתו ישופד האויב על קרני הדילמה בין תנועה לעומק שטחנו, תוך חשיפת אגפיו לישובים, לבין טיפול ביישובים, מה שבהכרח יגבה ממנו זמן ויכשיל את רעיון המהלומה.

השלישי - יחידות איסוף ואש ניידות שיפעלו בקביעות בגבול. בשונה מחיישנים המותקנים על המכשול, יחידת איסוף שתפעיל כלי טיס בלתי-מאוישים, רחפנים ואמצעים ניידים, ותכלול גם מרכיב מחקר והערכה, תאפשר לאוגדת ההגנה שליטה טובה יותר בנעשה מצידו השני של הגבול. היא תוכל לשרוד ולפעול גם נוכח מתקפת פתע של האויב, ואף תתרום להערכה המודיעינית העצמאית של הפיקוד המרחבי, כמשקל נגד להערכת אמ"ן. מרכיבי איסוף ניידים חסרו בגבול עזה. בסיסי אש - רקטות וטילים - שיוצבו בעורף החזית וימוגנו, יכוונו על-ידי יחידות האיסוף ויספקו יכולת תקיפה קריטית על כוחות האויב ונכסיו בשעות הראשונות להתקפה.

הרביעי - שיתוק מקורות הירי. יכולת איכון ותקיפה מהירה מאוד כלפי מקורות הירי של האויב תאפשר לשתק את משגרי הרקטות, המרגמות וקני הנ"ט שבכל דרך יהוו מרכיב קריטי במתקפתו. רבים מדי מקרבות השבעה באוקטובר החלו והסתיימו במימוניות אליהם רותקו הלוחמים. צה"ל היה פעם מהצבאות המצטיינים בעולם באש נגד-סוללות ארטילריה (אש נ"ס), אך כעת נדרש לפתח יכולת מהירה ומדויקת הרבה יותר כדי להשמיד את קני השיגור הפעילים טרם יעלמו למחסה.

ולבסוף, יש לזכור כי גם אחרי חיזוק ההגנה, מדינת ישראל לא תוכל להחזיק לנצח כוחות צבא גדולים במוכנות מלאה. ולכן, מטרת המלחמה הבאה תהיה לא רק

להרחיק את איום חיזבאללה מגבול הצפון, אלא חשוב מכך - לפרק את יכולתו לאיים על עורף ישראל, על-מנת להבטיח את חופש הפעולה ולמנוע את שיקומו הצבאי על גבולנו בעתיד.

אבחנה ח' - מלחמות ארוכות

בעת כתיבת ניתוח זה המלחמה נמשכת קרוב לשלושה חודשים. הדוברים הרשמיים גורסים כי היא תימשך עוד חודשים. מבצע של"ג נמשך, באופן רשמי, כארבעה חודשים, עד לגירוש אש"ף מביירות ויציאת צה"ל מהעיר. גם מבצע 'חומת מגן' נמשך כשלושה חודשים, ומבצעי ההמשך ארכו עוד שנים אחדות. כלומר, מלחמות להבסת צבאות טרור מבוצרים, ובדגש לשלב הטיהור, הן ארוכות.

זו אינה תופעה ייחודית לנו נוכח סוג האויבים הזה. מלחמת רוסיה-אוקראינה ממחישה את האופי ההתשתי של מלחמות העידן הנוכחי. תופעת דומיננטיות האש, העובדה שקל יותר להשמיד מטרות בשדה הקרב, בטווחים ארוכים ובקצב גבוה, מכתובה שמלחמה בה שני הצדדים מקיימים יכולת תקיפה מדויקת הופכת לסטאטית והתשתית.

בתמצית, שני מרכיבים אלה - הצורך לכבוש ולטהר אויבים מבוצרים ונטמעים, והעובדה שקשה לעשות זאת נוכח האש המדויקת, מכתיבים את התמשכות המלחמות.¹⁹

באופן הפוך לתפיסת הביטחון המסורתית, חמאס וחיזבאללה שואפים למלחמות קצרות, על-מנת למנוע מצה"ל לגייס ולמצות את יתרונו. לישראל אינטרס הפוך. מלחמות שנמשכות שבועות אחדים מאפשרות לנו למצות את מלוא יתרונו הצבאי.

אך היפוך-התפקידים הזה אינו מוחלט. ישראל אינה מעצמה. צבאה הוא עדיין צבא-מילואים. אנו לא נלחמים מעבר לים, אלא בגבולותינו. המציאות של מאות אלפי עקורים בעורף, הריתוק המשקי, הנזק התשתיתי, ההפרעה לשגרת החיים והמחיר המדיני, כל אלה מחדדים כי האינטרס הישראלי הוא להימנע ממלחמות ארוכות-מדי. מלחמות כאלה מדגישות את התלות הישראלית בעורף התעשייתי של ארצות הברית, שגם כך כבר מתוח בשל המלחמה באירופה, ומסכנות את הנס הישראלי הכלכלי והטכנולוגי. באופן עקיף מלחמה ממושכת מסכנת את עצם קיומנו כחברה חופשית, משגשגת ובריאה.

לכן על צה"ל להיערך למציאות המלחמות הארוכות בשני מישורים מרכזיים. הראשון - הסתגלות, ובמקביל - קיצור המלחמה ככל הניתן באמצעות מודרניזציה של הכוח והאצת קצב המבצעים.

במישור ההסתגלות - כמה לקחים ברורים כבר נגזרים מהמלחמה הנוכחית. (1) על צה"ל לשוב ולראות בכוחות המילואים שלו את עיקר עוצמתו, לאמנם, לציידם ולתגמלם בהתאם.²⁰ ההיסוס המסוים למצות את עוצבות המילואים האריך את המלחמה הנוכחית. (2) עריצות המלאים - תקציב משמעותי יותר צריך להיות מופנה למלאי חימוש וציוד מתכלה, לפי מפתח של מלחמה בת חודשים, ולא שבועות. מלאי תחמושת ולחימה לא צריכים להוות אילוץ אסטרטגי על קבלת החלטות כבר בפתח המלחמה. (3) יותר פסי ייצור ושרשראות אספקה צריכים להישמר בארץ ובידיים ישראליות על-מנת לצמצם את התלות של ישראל באחרים.

במקביל, על-מנת לקצר את המלחמה צריך (1) לשכלל את יכולת הכוחות בשטח לחשוף ולהשמיד את האויב (2) לצמצם את איום האש על כוחותינו ולאפשר להם תנועה מהירה, בפרט לכוחות הממוגנים פחות (3) לייעל את שלב החיפוש והטיהור. על כל אלה בהמשך.

אבחנה ט' - חשיפת האויב והתמודדות עם האיום האווירי והלוחמה האלקטרונית (ספקטרום)

צוואר-הבקבוק הקשה ביותר במלחמה הוא חשיפת האויב לצורך תקיפתו והשמדתו. כפי שתיארנו קודם, במרכז תפיסת הלחימה של האויב עומדת המיומנות לחמוק מלהפוך למטרה.

אך האויב כבר אינו עסוק רק בהסתרות. הוא פועל להקים כוח-אווירי משל עצמו וגם לפגוע ביכולת צה"ל לפעול במרחב האלקטרו-מגנטי (רדיו). זהו ממד קריטי לתקשורת, שליטה ובקרה ולהפעלת חימוש מדויק.

הקרב היבשתי הוא הסיטואציה בה אויב נחשף, ובקרב היבשתי האויב מפעיל את מאמצי האוויר והשיבוש האלקטרוניים. למרות זאת, שני איומים אלה לא תפסו מקום מרכזי בהתכוננות של כוחות היבשה למלחמה. גם מאמצים מרכזיים בתחומים אלה, של זרועות המודיעין והאוויר ושל אגף התקשוב, נותרו בלתי-משכנעים.

המשמעות - יש לארגן מענה יבשתי לחשיפת אויב, ולנטרול האיום האווירי והספקטרי. יש ללמוד מהצלחת גדודי האיסוף, במקום בו נכשלו פלוגות החשיפה של חטיבות החי"ר, ולהעצימם. נדרש כוח מקצועי, גדוד, שירכז את מאמץ חשיפת האויב במרחב לחימה אוגדתי, יפעיל להקות כלי טיס בלתי-מאוישים ויחשוף כל אויב פעיל. לקראת כיבוש שטחים בנויים וסבוכים ירכז אותו הגדוד להקות רחפנים שיחשפו את האויב גם בממד האופקי - מול חלונות ועמדות מוסתרות. כדי להבטיח את פעילותם נוכח הפרעות האויב יהיו חייבים הגדודים האלה להתמחות גם בלוחמה אלקטרונית וגם ביצירת תמונת-שמיים, זיהוי טורף-עמית ובאפסור יירוט איומים במרחב.

הגישה הריכוזית בתחום הרום הקרוב-לקרקע, האיסוף והספקטרום, מסתמנת כלא-מספקת. מהותו של העולם הטקטי היא ביזור ועריצות התנאים המקומיים. יש לצמצם את התלות של הכוחות בהפעלת כוח מתל-אביב, שאחרת ספק אם קצב התמרון יהלום את מטרות המלחמה.

אבחנה י' - הגנת הכוח

הצלחת התמרון הקרקעי בשלב ההשתלטות על השטח, למרות נבואות זעם, נזקפת בעיקר לשילוב שבין מיגון מבוסס רכב קרבי משוריין (רק"ם) מהדגמים הכבדים והמתקדמים ביותר, לבין מסך-אש אגרסיבי מהאוויר. השילוב הזה אפקטיבי במיוחד בתנאי השטח הצפופים והמצומצמים של עזה. תנאים אלה מצמצמים את יכולת הנ"ט של האויב בעיקר למטולי RPG מיושנים יחסית לטווחים קצרים. הם גם תורמים מאוד לאפקטיביות הסיוע האווירי בזכות היכולת לאתר ולתקוף מראש מספר מוגבל של מבנים שנותחו כאיום.

תנאי השטח בצפון שונים. חיזבאללה אמנם נערך בשטחים בנויים וסבוכים, אך התנועה אליהם תחייב את הכוחות לעבור בשטחים פתוחים ונשלטים. מערכת ההתשה הנוכחית בצפון מספקת כבר כעת הצצה לטקטיקת האויב בתחום טילי הנ"ט ארוכי הטווח במלחמה הבאה. פעילותו מעידה על היכרות עם חלק מטכנולוגיות הטנקים שלנו. באירועים מסוימים בצפון חשף האויב טפח מתוכניותו לעתיד - שימוש אינטנסיבי יותר ברחפנות תוקפת, שימוש ברחפנות לאיתור מטרות בשטחנו, טילי נ"ט מתקדמים יותר, טכניקות נגד 'מעיל רוח', כלי-טיס בלתי מאוישים המשמשים כחימוש-משוטט, ועוד. השימוש המיוחצ'ן

שלו ברקטות בורקאן עתירות-משקל ובארטילריה מעידים כי במלחמה הבאה ישולבו אמצעי התקיפה המדויקים עם ארטילריה-משתקת. המטרה תהייה למנוע את תנועת כוחותינו בחזית, בשטחנו ובשטחו, (מג"ש - מניעת גישה ושטח). את מערכת התקיפה שבנה ועוד ישכלל בתקופה הקרובה, יש לראות כמערכת תקיפה מדויקת ומרחבית, אופקית ואנכית (כלומר גם מלמעלה), שנועדה לאפשר איתור והשמדת מטרות צה"ל בהיקפים גבוהים ובזמן קצר. תפיסה שאינה רחוקה מהתשובה שגיבש צה"ל בשנות התשעים והאלפיים להבסת מתקפות שריון, ומזכירה את ההצלחה האוקראינית לבלום את השריון הרוסי בפברואר 2022.

יהיה זה מסוכן, לכן, להקיש מהצלחת התמרון בעזה להצלחה עתידית של תמרון בצפון. יתר על-כן, לא נראה כי שיפור ריאלי כלשהו של מיגון הרק"ם הצה"לי, והגדלת תפוצתו, גם בליווי תוכנית תקיפה אווירית צפופה, יספיקו. על-מנת לאפשר עמידה במטרות המלחמה הבאה יידרש פתרון מערכתי להבטחת יכולת תנועת הכוחות, בקצב מהיר ובשיעורי שחיקה נסבלים. במשך שנים ראינו במיגון רק"ם לסיוע אווירי הדוק יותר את מרכז הפתרון. ניתחנו את מגבלות הגישה הזו. לקראת המלחמה הבאה נדרש להאיץ את וקטור הפתרון העצמאי של הכוח היבשתי, מעבר להגנת הכלי הבודד.²¹

פתרון כזה ישען על שני נדבכים משלימים. הראשון - השמדה מהירה של מקורות ירי במרחב שסביב כוחותינו. גרסה חדשה לאש נ"ס. יכולת זו נדונה בפסקת ההגנה. החדשות הטובות הן שכל המרכיבים הטכנולוגיים לאיתור ותקיפה מהירה של מקורות ירי, קיימים. ניתן לפתח ולהצטייד ביכולת זו בזמן ובמשאבים ריאליים. המטרה היא להפוך את פעולת השיגור, תכלית קיומו של האויב, מבטוחה יחסית כיום, למסוכנת מאוד - דיכוי יכולת השיגור. הנדבך השני - יירוט בשמי החזית. איום התקיפה המדויקת נגד כוחותינו יתעצם מאוד ויגיע גם מהאוויר, כפי שתואר. תקיפת מקורות הירי לבדה לא תצליח לדכא את כל השיגורים, ובוודאי לא למנוע את האיומים מטווח ארוך ומעבר לקו הראייה (Non Line Of Sight - NLOS). לכן תידרש מערכת יירוט להגנת הכוח בשדה הקרב.

תקיפת מקורות הירי ויירוט יספקו אבטחה מרחבית של הכוחות, כך שתתאפשר הפעלת יחידות שמיגון הכלים שלהם נחות יחסית, כבר בגלי התקיפה הראשונים. יותר מעוצמת צה"ל תמוצה מוקדם יותר, קצב המבצעים יואץ והמלחמה תתקצר.

אם נבנה את המערכת כיכולת מרחבית לטווחים של עשרות ק"מ, בשונה מהגנות-נקודה, נוכל במהלך פיתוח והצטיידות מצומצם יחסית לספק מענה לשלושה היבטים במקביל. המערך הקדמי יוכל לשמש כעומק לפנים כפי שנתח בעולם ההגנ"א, במקביל להגנת הכוחות. דיכוי יכולת התקיפה של האויב עשויים גם להאיץ את תהליך שבירת התנגדותו.

יתר על-כן, נטרול יכולת השיגור תאפשר לרכז יותר כוח לכיבוש מרכזי הפיקוד והשליטה של האויב, ולצמצם מאוד את הצורך לכבוש ולטהר מרחבי שיגור גדולים בדרום לבנון ובצפונה. בכך תהייה תרומה קריטית לנקודה הקודמת - קיצור המלחמה.

אבחנה י"א - קצב הטיהור וממד התת-קרקע

הכניסה השיטתית והבטוחה יחסית לתוככי עזה הייתה, כאמור, מוצלחת. עם זאת ככל שחולף הזמן ברור כי קצב הטיהור, והמחיר הנגבה בשלב זה, הופך להיות בעיה. החסם הבולט הוא קצב השמדת תשתיות הלחימה, ובפרט תשתית התת-קרקע. פירים, מנהרות ואתרים תת-קרקעיים נחשפים בקצב גבוה מכפי שניתן להשמיד כיום. המורכבות היא עצומה. העובדה שנותרים פירי מנהרות בעורף הכוחות והצורך לאבטח את כוחות ההנדסה במהלך הנטרול המורכב של כל פיר ותשתית, מאטה מאוד את הלחימה, מגדילה את העומס על הכוחות, ומעצימה את פגיעותם.

ה"מטרו" העזתי, הוא תופעה ייחודית לרצועת עזה. האויב ניצל את אופי הקרקע, קומפקטיות המרחב ואופיו הבנוי, וחפר במהלך של כעשור ומחצה מרחב צבאי תת-קרקעי שכמותו, בהיקף בעומק וברמת התכום, כנראה לא ראתה ההיסטוריה הצבאית. תשתיות התת-קרקע בלבנון צפויות להיות מוגבלות יותר. ועדיין, חיזבאללה פיתח תשתית לחימה תת-קרקעית ענפה הצפויה להוות אתגר.

כדי למנוע מהכוחות להאט את קצב ההתקדמות בשל צוואר-הבקבוק של מצור על מפקדה תת-קרקעית, או אבטחת מבצע מורכב להשמדת עמדות שיגור טילים של האויב, עלינו לפתח טכניקה פשוטה וזמינה יותר לאיתור ולהשמדה מהירים, גם אם לא מושלמים, של אתרי תת-קרקע או לפחות של הגישה אליהם.

הדגש צריך להיות על פשטות והישג מינימלי, שיאפשרו ספיקה גבוהה של משימות בקצב מהיר, ופחות על השמדה מוחלטת של כל תשתית. ההנחה

שבבסיס גישה זו היא כי אויב בתשתית תת-קרקעית יחוש מצוקה קיומית אם יבין שפתחי המילוט שלו הולכים ונסגרים. הלחץ הקיומי יחל גם אם עדיין לא נפגעה יכולת התפקוד או נותרו צירי מילוט פתוחים.

שיטות לחימה רלבנטיות קיימות. נדרש להתארגן כך שלכל כוח תהייה יכולת זמינה להשמיד פירי גישה ועמדות תת"ק מקומיות בקצב מהיר, כך שיוכל להתפנות לאיתור תשתיות נוספות. בעורף הכוחות תיזרש התארגנות מבצעית-לוגיסטית שתזרים חומרי חבלה וכלים הנדסיים למקומות בהם הם נדרשים. אפקט המצור המתהדק על האויב יעמידו בפני דילמה קיומית - לצאת החוצה ולהילחם או להסתכן בקבורה בעודו בחיים.

לקראת המלחמה הבאה נצטרך לחזק את הזמינות והיכולת של צוותי קרב הנדסיים, שינועו עם החטיבות המתמרנות. צוותים אלה צריכים להחזיק יכולת גילוי ומיפוי ייעודית ולהיות מיומנים בהפעלת ערכות ההשמדה המהירות לתשתית תת קרקעית.

סיכום

מלחמת עזה 2023 היא קריאת השכמה חיונית לכל מי שסבר כי עוצמות המודיעין והאוויר לבדם יוכלו להחליף את הצורך בהתמודדות עם איומים צבאיים בשטח האויב. במלחמה יש לחתור להכרעת האויב כארגון צבאי, להסרת האיום הנשקף ממנו, ולהבטחת חופש הפעולה הישראלי בהמשך. לשם כך נדרש צבא יבשה התקפי, עצמאי ומותאם לאתגרים. עקרון זה לא רק שלא נחלש, אלא דווקא התעצם לאור האיום האיראני המפעיל את שלוחותיו האזוריות נגדנו.

כדי להבטיח את יכולתנו לממש זאת במלחמה הבאה, תוך נטרול הפרעות איראן ושלוחיה, יש לקדם את היכולות הבאות -

איראן - חיזוק הכושר המודיעיני-אווירי, והימי כדי ליצור איום אמין ומרתיע בגביית מחיר מלחמה מאיראן עצמה; **יבשה** - הפחתת התלות באמ"ן ובחיל האוויר תאפשר לאחרונים להיות זרוע-ארוכה טובה יותר, ובה-בעת להאיץ את קצב המבצעים והמלחמה. המפתחות לכך הם יכולת איסוף יבשתית טובה יותר

וארגון ממד האוויר והספקטרום בחזית, אש יבשתית מרחבית מדויקת שתכלול גם יכולת הגנת-כוח שתוארה כאן, ותיעוש יכולות החבלה הקיימות; **הגנ"א** - האש היבשתית, ובעיקר תקיפת מקורות-הירי והיירוט הקדמי בחזית, יעצימו מאוד את חסינות ההגנה האווירית ויספקו לה עומק. בנוסף לאלה יש להצטייד בשכבת הגנה צמודות לאתרים הקריטיים ביותר; **הגנה בגבולות** - לבד ממרכיבי החיזוק היבשתיים שהוזכרו כאן ושיספקו עומק קריטי גם בהגנה, יש לפתח את ההגנה המרחבית על-בסיס הישובים, להחזיק עתודות-מתאמנות בחזית, ולהימנע מהיסמכות-יתר על מכשול.

בסיכומו של דבר ניתן לזהות ארבע-חמש תוכניות התעצמות מערכתיות שישפרו מאוד את היכולת של צה"ל. זהו יעד מעשי ונדרש, שניתן לממשו בהשקעה ובזמן רלבנטיים. תוכניות אלה לא מהוות, כמובן, תחליף למוכנות הכוחות בהיבטי ניוו מבצעי (כלי רכב קרביים), אימון, הכשרה מלאים וציוד.

אם יידרש, ירחיק צה"ל את כוחות האויב מגבול הצפון כבר במלחמה הנוכחית. אך מה שיתפתח, יש להניח, הוא מלחמה בה מלוא עוצמת חיזבאללה והציר השיעי תופנה כלפי העורף וכוחותינו בחזית. בתנאים הנוכחיים המלחמה עלולה להתארך, לגבות מחיר יקר, ולהסתיים מבלי שנממש את הדרוש - שלילת חיזבאללה כאיום צבאי וכמרכיב באסטרטגיה האיראנית.

האינטרס הישראלי בעת הזו הוא לחתור להפרדת כוחות לא-אידאלית בצפון, על-מנת להתכונן כראוי למלחמה הבאה בשנים הקרובות, ולהופכה מאילוץ להזדמנות אסטרטגית. האינטרס הישראלי ארוך הטווח הוא לזכות בשנות שקט ויציבות ולשבש את האסטרטגיה האיראנית. לשם כך לא ניתן יהיה לדחות עוד את ההתמודדות ולגלגלה לדורות הבאים.

מקורות

Amidror Yaakov, Initial Lessons from the October 2023 War, Jerusalem Strategic Tribune, Nov 2023

- אזולאי יובל, "מפתחי מערכת הלייזר "מגן אור": "ייתכן שלא נצטרך להפעיל אזעקות בעורף", 26 אפריל 2023, אתר כלכליסט.
- אייזנקוט וסיבוני, קווים מנחים לתפיסת ביטחון לישראל, ספטמבר 2019, INSS.
- איילנד גיורא, "מלחמת לבנון השלישית, המטרה - לבנון", עדכן אסטרטגי כרך 11, גיליון 2 אוקטובר 2008, INSS
- בר יוסף אורי, הרצאה בפורום סגור, דצמבר 2023.
- גולן יאיר, בין הקטבים 15, מרץ 2018.
- דוסטרי ומיכאל, "תנועת חמאס במתח שבין התמסדות מדינתית לבין המשך המאבק המזוין", עדכן אסטרטגי, אוקטובר 2018, INSS
- הכהן גרשון, ההגנה המרחבית בספר, בין הקטבים, 15 במרץ 2018.
- הכהן גרשון, "תמו המלחמות הקצרות", ישראל היום, 26 דצמבר 2023.
- הס אורן, "התפקוד השישי: הגנת הכוח - התפקוד החסר בלוחמת היבשה" מערכות, 15 פברואר 2023. מתוך אתר מערכות.
- ואך יהודה, מחוטי ברזל לחומה בצורה - תסמונת הגדר בגבולות ישראל והשפעתה על צה"ל, בין הקטבים 22-23, אוקטובר 2019.
- וקולקו שני, מגן אור, בטאון חיל האוויר, 13 בפברואר 2022. אתר חיל האוויר.
- יחזקאלי פנחס, מהלומה מערכתית, באתר ייצור ידע, דצמבר 2023.
- כוכב רן, "איראן בכל מקום מלחמה ללא חזית", בין הקטבים 35, ינואר 2022.
- כוכבי אביב, הקדמה לגיליון בין הקטבים 28-30, יוני 2020.
- נורקין עמירם, מהלומה רב ממדית בתפיסת הניצחון, בין הקטבים 28-30, יוני 2020.
- פלג דביר, מטריות קשתות ובועות: שוחקי העליונות הצבאית של ישראל, בין הקטבים 28-30, יוני 2020.

- טל לב רם, מלחמה באופק? הרמטכ"ל - עלינו להיות מוכנים מתמיד לעימות רב-זירתי, מעריב, 23 בספטמבר 2023.
- פרל-פינקל גל, "צה"ל צה"ל כבר באים" בין הקטבים 41, אפריל 2023.
- קידר ניצן, "ישראל איננה מעוניינת במבצע צבאי בעזה" (ראיון עם האלוף (מיל) ידלין, ראש ה-INSS, 9 באוגוסט 2018 (נמשך מאתר ערוץ 7 ב-27 בדצמבר 2023).
- שוייצר, מזרחי ושפירא, "עיצוב והתפתחות אסטרטגיית ההרתעה של חזבאללה כלפי ישראל", INSS, עדכן אסטרטגי, יולי 2023.
- שוחט שחר ופרידמן ניב - "הגנה אווירית מערכתית" בין הקטבים 4, יולי 2015
- רודניצקי שלומית, מכיפת ברזל לתקרת זכוכית, בין הקטבים 16-17, יולי 2018.

הערות

- 1 Amidror Yaakov, Initial Lessons From the October 2023 War, Jerusalem Strategic Tribune, Nov 2023
- 2 אייזנקוט וסיבוני, קווים מנחים לתפיסת ביטחון לישראל, ספט', 2019, INSS.
- 3 וכך הגדיר זאת הרמטכ"ל דאז רא"ל אביב כוכבי בהתייחס להשלכות ארוכות-הטווח של הסבבים: "בטווח הארוך יצאו אויבנו המרכזיים מעודדים (...). ביטחון עצמי גובר הביא את האויב לשלב בתפיסתו גם התקפות לשטחנו (...). ובעתיד ינסה לשלב גם התקפות באמצעי סייבר ולוחמה אלקטרונית. כל המרכיבים יחדיו נועדו (...). לנסות להעמיד את מדינת ישראל, בהדרגה, בפני עובדה חדשה: ישראל לא תוכל להכריע במלחמה, ויהיה יקר וכואב מדי בעבורה לתקוף את אויביה ולהרתיעם מהתגריוות ומהמשך בניית האיום בגבולותינו" אביב כוכבי, הקדמה לגליון 28-30 בין הקטבים, יוני 2020.
- 4 ר' למשל גיורא איילנד, "מלחמת לבנון השלישית, המטרה - לבנון", עדכן אסטרטגי כרך 11 גיליון 2 אוקטובר 2008, INSS; או - שוייצר, מזרחי ושפירא, "עיצוב והתפתחות אסטרטגיית ההרתעה של חזבאללה כלפי ישראל", INSS, עדכן אסטרטגי, יולי 2023.
- 5 ר' למשל דוסטרי ומיכאל, "תנועת חמאס במתח שבין התמסדות מדינתית לבין המשך המאבק המזוין", עדכן אסטרטגי, אוקטובר 2018, INSS, או ראיון עם האלוף (מיל') ידלון, ראש ה-INSS, "ישראל איננה מעוניינת במבצע צבאי בעזה", ניצן קידר, 9/8/2018 (נמשך מאתר ערוץ 7 ב-27.12.2023).
- 6 ר' למשל נאום הרמטכ"ל בעצרת לרגל חמישים שנים למלחמת יוה"כ, מלחמה באופק? הרמטכ"ל - עלינו להיות מוכנים מתמיד לעימות רב-זירת, טל לב רם, מעריב, 23 ספט' 2023.
- 7 ר' למשל, עמירם נורקין, מהלומה רב ממדית בתפיסת הניצחון, בין הקטבים 28-30, יוני 2020, עמ' 129-139.
- 8 הצעת הגדרה למהלומה ר' אצל פנחס יחזקאלי: מהלומה מערכתית או שיבוש המערכת או 'מכה מעצבת' היא מושג רוסי (Udar) הנגזר מהמושג: 'דחיפה' (Perturbation) בתורת המערכות המורכבות ומאומנות המערכת. מהלומה מערכתית היא, לרוב נשקו של החלש. כאשר אתה בעמדת נחיתות, נסה לבצע פעולה, שתטלטל את היריב, תשנה את תמונת

- המצב הקיים; ואת מערכת האילוצים הנוכחית, לפיה המערכת עובדת. באתר ייצור ידע, דצמבר 2023.
- 9 ר' גם דביר פלג, מטריות קשתות ובועות: שוחקי העליונות הצבאית של ישראל, בין הקטבים 28-30, יוני 2020 עמ' 70-72.
- 10 תא"ל כוכב, מפקד ההגנה האווירית לשעבר טען בהקשר זה כי "אנו הולכים ומשכללים את המענה, אך מוצאים עצמנו בפער מבצעי מתמשך", תא"ל רן כוכב, "איראן בכל מקום מלחמה ללא חזית", בין הקטבים 35, ינואר 2022, ע' 93.
- 11 עוד על יירוט קדמי בשטח האויב ר' אצל תא"ל שחר שוחט, מפקד ההגנה האווירית וד"ר יניב פרידמן - "הגנה אווירית מערכתית" בין הקטבים 4, יולי 2015, ע' 77. וכן אצל שלומית רודניצקי, מכיפת ברזל לתקרת זכוכית, בין הקטבים 17-16, יולי 2018, עמ' 61-80.
- 12 כך לפי כתבה בביטאון חיל-האוויר: "לעומת זאת ולמרות כל יתרונותיה של מערכת הלייזר, נראה כי היא אינה עומדת להחליף את "כיפת ברזל". מערכת יירוט לייזר תהיה משולבת בצורה אינטגרלית, ולא בצורה אבסולוטית. היא נועדה להשלים את היכולות, מדגיש רס"ן גיא". שני וקולקו, מגן אור, 13 פברואר 2022. מתוך אתר חיל האוויר.
- 13 מזג אוויר ותנאי ראות הינם מגבלה מובנית של נשק לייזר, כך גם לפי מפתחי המערכת, ר' כלכליסט, "מפתחי מערכת הלייזר "מגן אור": "ייתכן שלא נצטרך להפעיל אזעקות בעורף" יובל אזולאי 26 אפריל 2023, מתוך אתר כלכליסט.
- 14 הרצאה מפי פרופ' אורי בר יוסף, פורום סגור, דצמבר 2023.
- 15 "בין הקטבים" 15, הקדמת האלוף יאיר גולן, מרץ 2018, ע' 12.
- 16 "צבאות טרור" הוא מושג שצה"ל אימץ במסגרת תפיסתה הפעלה לניצחון משנת 2020. המושג נועד להבהיר כי היקף ואיכות האיום הצבאי בלבנון ובעזה חרג כבר ממה שהוכר עד אז כארגוני טרור או אויבים "א-סימטריים" והפך לאיום צבאי של ממש.
- 17 בין הקטבים 22-23, מחוטי ברזל לחומה בצורה - תסמונת הגדר בגבולות ישראל והשפעתה על צה"ל, יהודה ואך, אוקטובר 2019, עמ' 165-181.
- 18 בין הקטבים 15, ההגנה המרחבית בספר, גרשון הכהן, מרץ 2018, עמ' 61-71.
- 19 ר' גם גרשון הכהן, "תמו המלחמות הקצרות", ישראל היום, 26 דצמבר 2023.

20 על משבר המילואים ר' אצל גל פרל-פינקל, "צה"ל צה"ל כבר באים", בין הקטבים 41, אפריל 2023.

21 ר' גם אורן הס, "התפקוד השישי: הגנת הכוח - התפקוד החסר בלוחמת היבשה" מערכות, 15 פברואר 2023. מתוך אתר מערכות.

Recent BESA Center Publications

Mideast Security and Policy Studies

- No. 176 The COVID 19 Crisis: Impact and Implications, *Editor: Efraim Karsh*, July 2020
- No. 177 Palestinian Activists at Human Rights Watch, *Gerald M. Steinberg and Maayan Rockland*, July 2020
- No. 178 Israel Versus Anyone: A Military Net Assessment of the Middle East, *Kenneth S. Brower*, August 2020
- No. 179 The EU and Israel as Genuine Strategic Partners, *Florin Pasatoiu and Christian Nitoiu*, August 2020
- No. 180 The Israel-UAE Peace: A Preliminary Assessment, *Editor: Efraim Karsh*, September 2020
- No. 181 The American Public and Israel in the Twenty-First Century, *Eytan Gilboa*, October 2020
- No. 182 Iran Behind the Scenes During the Second Israel-Lebanon War, *Raphael Ofek and Pesach Malovany*, November 2020 (English and Hebrew)
- No. 183 The Pentagon's UAP Task Force, *Franc Milburn*, November 2020
- No. 184 The Second Nagorno-Karabakh War: A Milestone in Military Affairs, *Uzi Rubin*, December 2020 (English and Hebrew)
- No. 185 Iran's Killing Machine: Political Assassinations by the Islamic Republic, *Ardavan Khoshnood*, December 2020
- No. 186 The Battle for the Soul of Islam, *James M. Dorsey*, January 2021
- No. 187 The Caspian Sea as Battleground, *James M. Dorsey*, February 2021
- No. 188 The Abraham Accords: Contrasting Reflections, *Shmuel Trigano*, March 2021
- No. 189 American Development of UAP Technology: A Fait Accompli?, *Franc Milburn*, March 2021
- No. 190 Should Israel Cooperate with the ICC? *Anne Herzberg*, March 2021
- No. 191 The Logic Behind the JCPOA—Then and Now, *Oded Brosh*, May 2021 (English and Hebrew)
- No. 192 Middle East Futures: Defiance and Dissent, *James M. Dorsey*, June 2021
- No. 193 ASMLA: An Empirical Exploration of an Ethno-Nationalist Terrorist Organization, *Arvin Khoshnood*, June 2021
- No. 194 The Laundromat: Hezbollah's Money-Laundering and Drug-Trafficking Networks in Latin America, *Emanuele Ottolenghi*, July 2021
- No. 195 The 2021 Gaza War: The Air Campaign, *Ehud Eilam*, July 2021 (Hebrew only)
- No. 196 The Radicalized Israeli Arabs, *Efraim Karsh*, August 2021
- No. 197 A New Palestinian Authority NGO Decree Might Halt US Aid to the West Bank and Gaza, *Dore Feith*, August 2021
- No. 198 Iran's Nuclear Program: Where Is It Going? *Raphael Ofek*, September 2021
- No. 199 The Nagorno-Karabakh Conflict: Roots and Consequences, *Galit Truman Zinman*, September 2021
- No. 200 Russia's War Against Ukraine - Impacts on Israeli Nuclear Doctrine and Strategy, *Louis René Beres*, April 2023
- No. 201 The War in Ukraine: 16 Perspectives, 9 Key Insights, *Eado Hecht, Shai Shabtai (Eds.)*, August 2023
- No. 202 The Oslo Disaster 30 Years On, *Efraim Karsh*, September 2023
- No. 203 National Cyber Strategy: Issues for Discussion, *Shai Shabtai*, January 2024
- No. 204 The War of October 7 – and the One to Follow, *Eran Ortal*, February 2024